

WUOZ.T.WRD.5140.181.2012.DH
Nr rejestru zabytków: B/327/1-23.

Niniejsza decyzja uprawomocniła się
w dniu06.05.2013.....
.....*S.M. Kubiński*.....
podpis

DECYZJA

W SPRAWIE WPISANIA DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Na podstawie art. 3 pkt 1 i pkt 3, art. 6 ust. 1 pkt 2 lit a, art. 7 pkt 1, art. 8, art. 10 ust. 1 oraz art. 89 pkt 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) oraz art. 104 ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.) w wyniku postępowania administracyjnego prowadzonego na wniosek

Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Stanisława Biskupa, Pl. Władysława Łokietka 13, 87-880 Brześć Kujawski

o r z e k a m

wpisać do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego:

elementy wyposażenia kościoła poddominikańskiego p.w. św. Michała Archaniola

w miejscowości Brześć Kujawski, gm. loco, pow. włocławski

wymienione w załączniku nr 1, stanowiącym integralną część decyzji.

U z a s a d n i e n i e

Postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków elementów wyposażenia kościoła poddominikańskiego p.w. św. Michała Archaniola w Brześciu Kujawskim, wszczęto na wniosek Parafii p.w. św. Stanisława Biskupa. W trakcie postępowania przeprowadzono wizję lokalną w dniu 11.01.2013 r. oraz wykorzystano karty ewidencyjne zabytków ruchomych wykonane w 1982 r. przez D. Wiśniewską (w zbiorach WUOZ Toruń, Delegatura we Włocławku), a także Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. XI, Województwo bydgoskie, z. 18, Włocławek i okolice, Warszawa 1988, s. 113-116. Wyposażenie kościoła poddominikańskiego p.w. św. Michała Archaniola opisane jest również w publikacji: ks. Stefan Kuliński, Monografia Brześcia Kujawskiego, Włocławek 1935, s. 76-84.

Kościół klasztorny dominikanów ufundowany został przez księcia kujawskiego i łęczyckiego Kazimierza w 1264 r. Obecna, gotycka budowla wzniesiona została prawdopodobnie w 2 poł. XIV w. Wielokrotnie niszczone, m.in. podczas dwóch wojen szwedzkich, ostatecznie po pożarze w 1922 r., w wyniku przebudowy w latach 1922-1928 otrzymała neobarokową szatę.

Wyposażenie kościoła klasztornego dominikanów odzwierciedla jego burzliwą historię. Zachowały się nieliczne zabytki barokowego malarstwa i złotnictwa. Pożar w 1922 roku strawił większość wyposażenia snycerskiego, które zastąpione zostało ołtarzami w stylu neogotyku, wykonanymi około 1930 roku i po II wojnie światowej. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Bożej Różańcowej, datowany przez Katalog Zabytków Sztuki w

Polsce na 4 ćw. XVI w., być może przemalowany w XVII bądź XVIII w. Obraz ten stanowi ikonograficzne połączenie powstałego w końcu XV w. typu przedstawienia „Maryja w otoczeniu symboli z litanii loretańskiej” z typem „Matka Boża Różańcowa”. Tło obrazu ma postać pagórkowatego krajobrazu, przechodzącego w wysokie góry na horyzoncie - widoczna jest tu chęć naśladowania włoskiego renesansowego sfumato. Na pagórkach rozproszone są liczne symbole maryjne z litanii loretańskiej. Postać Matki Bożej i Dzieciątka, otoczonych obłokami i główkami anielskimi wykazuje cechy stylistyczne baroku. Na głowie Matki Bożej i Dzieciątka widnieją srebrne korony z kameryzacją. Jedyne przykłady barokowego snycerstwa stanowią architektoniczny ołtarz boczny p.w. św. Wincentego Ferreriusza. Centralny obraz z przedstawieniem świętego pochodzi z XVIII w. Postać świętego przykryta jest bogato trybowaną sukienką z ornamentem akantowym i kogucimi grzebieniami. Z okresu późnego baroku pochodzą również obrazy św. Antoni Padewski oraz św. Bernard z Clairvaux.

Przykładem rzeźby w kościele św. Michała Archaniola jest szczególnej wartości artystycznej rokokowy krucyfiks z 2 poł. XVIII w. o niezwykle ekspresyjnie potraktowanej anatomii cierpiącego Chrystusa.

Sztuka złotnicza reprezentowana jest przez dwa cenne zabytki, jakimi są wczesnobarokowy kielich z dekoracją małżowinową i główkami aniołków oraz krzyż relikwiarzowy z ok. 1700 roku z pięknie dekorowaną kwiatami stopą oraz puklowanym nodusem. Przy obrazie Matki Bożej Różańcowej, otaczanej czcią przez wiernych, zachowały się liczne wota dziękczynne, z których większość pochodzi z XVIII w.

W świetle zgromadzonych informacji, zawartych w kartach ewidencyjnych zabytków ruchomych, ww. publikacjach oraz przeprowadzonej wizji lokalnej, elementy wyposażenia kościoła poddominikańskiego p.w. św. Michała Archaniola w miejscowości Brześć Kujawski, gm. loco, powiat włocławski, posiadają wartość historyczną, artystyczną i naukową i spełniają kryteria uznania za zabytek na podstawie art. 3 pkt 1 i pkt 3 oraz art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

W związku z powyższym należało orzec jak w sentencji.

P o u c z e n i e

Od decyzji niniejszej przysługuje stronie odwołanie do Ministra Kultury za pośrednictwem tutejszego Urzędu w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia (art. 127 § 1 i § 2 oraz art. 129 § 1 i § 2 Kpa).

Załączniki:

1. Wykaz obiektów objętych niniejszą decyzją
2. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków- wyciąg z ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Kujawsko - Pomorski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
mgr Sambor Gawiński

Otrzymują:

1. Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Stanisława Biskupa, Pl. Władysława Łokietka 13, 87-880 Brześć Kujawski
2. WUOZ Delegatura we Włocławku
3. WUOZ Toruń a/a

Do wiadomości:

1. Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
2. Kuria Diecezjalna Włocławska, ul. Gdańska 2/4, skr. poczt. 17, 87-800 Włocławek
3. Burmistrz Brześcia Kujawskiego, Plac Władysława Łokietka 1, 87-880 Brześć Kujawski

Uiszczono opłatę skarbową w dniu 27.11.2012 r. na rachunek bankowy Urzędu Miasta Torunia: Nr 37 1160 2202 0000 0000 8344 0799, w wysokości 10,00 PLN. Podstawa prawna: ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 225, poz. 1635).

DH,TK

KIEROWNIK WYDZIAŁU
Rejestru Zabytków i Dokumentacji Zabytków

mgr Teresa Kuśmierska

Załącznik stanowi integralną część decyzji Kujawsko – Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu z 17 kwietnia 2013 r., znak: WUOZ.T.WRD.5140.181.2012.DH, w sprawie wpisania do rejestru zabytków elementów wyposażenia kościoła poddominikańskiego p.w. św. Michała Archaniola w miejscowości Brześć Kujawski, gm. loco, pow. włocławski – nr rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego: **B/327/1-23**.

1. **Obraz Matka Boża Różańcowa** – 4 ćw. XVI w., być może przemalowany, manieryzm-barok; w centrum ołtarza głównego; pole obrazowe ma kształt prostokąta, przedstawia Matkę Bożą w dekoracyjnie drapowanej szacie, z Dzieciątkiem na lewym ramieniu, w prawej dłoni trzymającej różaniec, stojącej na półksiężycu; tło przedstawienia: otaczające Maryję symbole Litani Loretąńskiej (miasto z zamkiem warownym, brama zamknięta, ogród, kwiat lilii, krzew różany, fontanna, zwierciadło, brama otwarta, studnia, cedr, palma, gwiazda zaranna, księżyc) oraz pojawiające się na tle skłębionych obłoków główki aniołków; na głowach Matki Boskiej i Dzieciątka korony; narożniki obrazu w górnej części pokryte płatkowym złotem (?) wytłaczanym w ornament cęgowo-akantowy; materiał i technika: olej na płótnie przyklejonym na deskę, złoto w płatkach (?); wymiary: 100x150 cm;
- 2-3. **Aplikacja: korony** - XVII w., korony zamknięte, inkrustowane imitacją kamieni; umieszczone na głowach Matki Boskiej i Dzieciątka; materiał i technika: metal posrebrzany, kameryzacja; wymiary: duża korona- 23x15 cm, mała-17x10 cm; szt. 2;
4. **Ołtarz boczny p.w. św. Wincentego Ferreriusza** – 2 poł. XVIII w., rokoko; w kaplicy; architektoniczny, dwukondygnacyjny; mensa skrzyniowa; predella prostokątna, flankowana przez prostopadłościennie cokoły kolumn, zwieńczona gzymsem; od frontu dekorowana wicią mięsistego akantu; centralną część dolnej kondygnacji nastawy ołtarzowej zajmuje obraz *św. Wincenty Ferreriusz*, flankowany przez dwie kolumny kompozytowe o gładkich trzonach, dźwigające rozbudowany gzyms uskokowy; fryz zdobiony aplikacjami z symetrycznie rozłożonych mięsistych liści akantu i kartuszem ceownikowym z inskrypcją: „Pod Twą Obronę”; w górnej kondygnacji ołtarza obraz *św. Szczepan*, flankowany dwoma kolumnami o gładkich trzonach, wspartych na niskich cokołach, z kapitelami podtrzymującymi belkowanie; w centrum i w dwóch skrajnych osiach architrawy, umieszczony symetryczny ornament roślinny; w zwieńczeniu ołtarza popiersie Boga Ojca; materiał i technika: drewno opracowane snycersko, polichromowane, złocone; wymiary: nieznane;
5. **Obraz św. Wincenty Ferreriusz** – ok. poł. XVIII w., późny barok, w centrum ołtarza bocznego; pole obrazowe zbliżone do prostokąta, zamknięte łukiem półpełnym, wklęsło wypukłym, przedstawia świętego en face, w lewej dłoni trzymającego krucyfiks i otwartą księgę, prawą dłonią udzielającego błogosławieństwa; cała postać świętego (prócz dłoni i głowy), a także krucyfiks i księga, aureola i ognik nad głową przykryte aplikacjami; na drugim planie dwie sceny ukazujące świętego zakonnik i towarzyszących mu wiernych, przedstawionych na tle architektury, morskiego krajobrazu i nieba; materiał i technika: olej na płótnie; wymiary: 175x110 cm;
6. **Aplikacja: sukienka św. Wincentego Ferreriusza** – 2 poł. XVIII w., rokoko, być może naprawiana ok. 1830 r.; pokrywa szaty św. Wincentego i trzymaną przez niego księgę i krucyfiks; szata spodnia gładka, na niej bogato drapowana peleryna w całości ozdobiona ornamentem w postaci spiralnie zwiniętego akantu i kogucich grzebieni; materiał i technika: blacha miedziana, posrebrzana, trybowana; wymiary: 133x64 cm;

7. **Obraz św. Szczepan** – 2 poł. XIX w., klasycyzm, w drugiej kondygnacji ołtarza bocznego św. Wincentego Ferrierusza, w kształcie kwadratu; przedstawia świętego w scenie śmierci – ukamienowania; klęczącego, z prawą dłonią wyciągniętą w stronę nieba, w otoczeniu atletycznie zbudowanych, półnagich mężczyzn; scena rozgrywa się na tle krajobrazu i nieba; materiał i technika: olej na płótnie; wymiary: 70x70 cm;
8. **Obraz św. Antoni** – XVIII w., późny barok, w centrum późniejszego ołtarza bocznego z ok. 1930 r.; w kształcie prostokąta; przedstawia klęczącego zakonnika w dekoracyjnie drapowanym habicie, z dłońmi skrzyżowanymi na klatce piersiowej; głowa otoczona złotym nimbem oraz aureolą w formie aplikacji; w prawym górnym narożniku ukazujący się wśród obłoków i główek aniołków wizerunek Dzieciątka; postać św. Antoniego ukazana w pomieszczeniu, z zawieszoną w lewym narożniku, dekoracyjnie ułożoną kotarą; materiał i technika: olej malowany na płótnie naklejonym na deskę; wymiary: 120x80 cm;
9. **Feretron z obrazami św. Dominik i św. Małgorzata Maria Alacoque** – 2 poł. XVIII w., rokoko; w formie ramy dla obrazów, ustawionej na wolutowej podstawie; rama i podstawa w całości pokryte ornamentem rocaille ze zwieńczeniem w formie kartusza z inicjałami: IHS (awers) i MARIA (rewers); w ramie obrazy: *św. Dominik*, przedstawiający św. Dominika klęczącego na wzgórzu, spoglądającego na unoszącą się na obłoku Maryję z Dzieciątkiem, przyjmującego od niej różaniec; w tle obłoki nieba i główki aniołków; *św. Małgorzata Maria Alacoque*, przedstawiający Zmartwychwstałego Chrystusa przepasanego płaszczem, stojącego pod krzyżem, trzymającego w prawej dłoni gorejące serce; przed nim klęcząca święta zakonnica, tło w postaci nieba i wyłaniające się z obłoków główki aniołków; materiał i technika: drewno opracowane snycersko, polichromowane – pozlacane; obrazy: olej na płótnie; wymiary: 150x100 cm;
10. **Feretron z obrazami Matka Boża Częstochowska i św. Jan Nepomucen** – rama-kon. XVIII w., barok, obrazy-ludowe, ok. poł. XIX w.; rama zbliżona do kwadratu, ustawiona na podstawie w formie uskokowego cokołu, dekorowana na awersie ornamentem rocaille, kogucimi grzebieniami oraz kartuszem u góry, na rewersie ceownikowymi liśćmi akantu; zwieńczona koroną z krzyżem; w ramie obrazy *św. Jan Nepomucen*, przedstawiający zakonnika z głową otoczoną nimbem, trzymającego palmę męczeńską i krucyfiks, na tle krajobrazu; *Matka Boża Częstochowska*, przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem Jezus na lewym ramieniu, unoszącą się na obłoku nad zakonem paulinów, adorowaną przez św. Józefa i św. Barbarę; materiał i technika: drewno opracowane snycersko, polichromowane, pozlacane; obrazy: olej na płótnie; wymiary: 160x100 cm;
11. **Krucyfiks** – 2 poł. XVIII w., rokoko, w nawie południowej; krzyż łaciński, prosty, z tytułusem na górnej belce; ciało Chrystusa silnie zgięte w pół i poddane do przodu, o ekspresyjnie zaznaczonej anatomii; głowa z koroną cierniową i wypływającymi spod niej promieniami przechylona na prawe ramię, ręce szeroko wyciągnięte, nogi silnie ugięte, odchylone w lewą stronę, przybite dwoma gwoździami; perizonium skąpe, dekoracyjnie drapowane, rozwiane; materiał i technika: drewno rzeźbione, polichromowane; wymiary: 143x82 cm;
12. **Krucyfiks** – 2 poł. XIX w., późny barok; ludowy, w nawie południowej; krzyż łaciński, prosty, z tytułusem na górnej belce; postać o delikatnie zaznaczonej anatomii, głowa lekko przechylona na prawe ramię, ciało ciężko zwisające na naprężonych ramionach, nogi lekko ugięte, stopy przybite jednym gwoździem; perizonium skąpe o łukowatym układzie szaty opadającej na prawy bok, z węzłem przy lewym biodrze, ze swobodnie zwisającymi końcami; materiał i technika: drewno polichromowane; wymiary: 140x70 cm;

13. **Obraz św. Bernard z Clairvaux** – k. XVIII w., barok; w kształcie stojącego prostokąta, ujęty w wąską, pozłacaną ramę; święty ukazany w pełnej postaci, w bogato drapowanym habicie z peleryną, lewą dłonią wskazujący na księgę umieszczoną na stoliku, opierający o prawe ramię wysoki krzyż, z ręką ułożoną na piersi podtrzymującą atrybuty Męki Pańskiej; w prawym dolnym narożniku postać anioła, w lewym narożniku - ul pszczeli, atrybut świętego; tło w postaci wnętrza, zaznaczonego przez kotarę w prawym górnym rogu kompozycji, w lewej części pomieszczenie otwiera się na krajobraz; materiał i technika: olej na płótnie; wymiary: 685x65 cm;
14. **Kielich** – ok. poł. XVII w., manieryzm; stopa kolista, uskokowa, dekorowana ornamentem małżowinowym w dolnej części oraz uskrzydłonymi główkami anielskimi na płaszczu; nodus gruszkowaty, oddzielony od stopy i czary przewiązkami, dekorowany ornamentem cęgowym, roślinnym oraz uskrzydłonymi główkami anielskimi; czara gładka; materiał i technika: srebro pozłacane (?); wymiary: wys. 23 cm, Ø czary 9 cm, Ø stopy 13,5 cm;
15. **Krzyż relikwiarzowy – stopa z puklowanym nodusem** – ok. 1700 r., barok, krzyż i wolutowy nodus późniejsze, warsztat nieznan; stopa na rzucie koła o obrysie falistym, z wysoką tuleją i płaszczem, dekorowana grawerowanymi motywami kwiatów i akantów; trzon z dwoma nodusami; dolny nodus kolisty, puklowany, ponad nim gładki, owalny pierścień, górny nodus z wolutowo skręconych liści akantu, powyżej owalny pierścień; krzyż łaciński o ramionach zakończonych trójlistnie z kulkami, na skrzyżowaniu ramion okulus; na awersie w centrum pasyjka, w zakończeniu poziomych ramion krzyża dwa symbole Ewangelistów: orzeł i wół, na dolnym ramieniu rozeta, symbole Ewangelistów oraz rozety przytwierdzone nitami w postaci kulek, na rewersie przybierającymi formę pierścieni, dolne ramie krzyża na rewersie dekorowane owalnym kryształem górskim; krawędzie krzyża z perełkowaniem; materiał i technika: krzyż – blacha srebrna, stopa-srebro; wymiary krzyża: 75x35 cm;
16. **Plakieta wotywna (1)** – ok. 1790 r., barok; warsztat Johann Carl Hecker, Gdańsk; w kształcie prostokąta, krawędzie obwiedzione perełkowaniem, przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem w półpostaci, wokół główki anielskie na obłokach, znaki: w prawym dolnym rogu znak probierza (?) i warsztatowy *HECKER* w prostokątnym polu, w lewym dolnym rogu cecha miejska Gdańska; materiał i technika: srebro grawerowane; wymiary: 15x10 cm;
17. **Plakieta wotywna (2)** – XVIII w., barok; w kształcie owalu, w centrum owalny kaboszon z rytowanym wizerunkiem drzewa i literami: *A Z/L D/K K/K*, wokół kaboszonu plastyczny ornament roślinny, u góry uskrzydłona główka anielska; materiał i technika: srebro trybowane, ryte; wymiary: 14x12 cm;
18. **Plakieta wotywna (3)** – ok. 1621, barok; złożona z trzech części: sylwetkowo wyciętej postaci Matki Bożej Śnieżnej z Dzieciątkiem, dolnej partii z inskrypcją: *MAGNI PARENS NATA/DEI VIRGO MARIA/SUSCIPE Q SR DAT/TIBI NUNC/MUNUS*, na odwrocie: *PMGUB/1621* oraz okalającego całość ażurowego, wolutowego ornamentu roślinnego z rozetą na szczycie, część środkowa plakiety połączona jest z ornamentem małymi zawiasami; materiał i technika: srebro trybowane, grawerowane; wymiary: 19x12 cm;
19. **Plakieta wotywna (4)** – XVIII w. (?), barok; przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem w całej postaci w glorii promienistej, na odwrocie rytowany wizerunek św. Józefa (?) i obiegająca go wokół inskrypcja: *S. IOSEPH ORA PRO NOBIS NUNC ET HORA MORTIS NOSTRE*; materiał i technika: figurka-alabaster płaskorzeźbiony, gloria-srebro, rycie; wymiary: 9x7 cm;

20. **Plakieta wotywna (5)** – XVIII w. (datacja z KZSP), barok; przedstawia sylwetkowo wyciętą postać Matki Bożej z Dzieciątkiem stojącej na półksiężycu, w koronie na głowie, trzymającą berło królewskie, Dzieciątko z jabłkiem królewskim w dłoni; materiał i technika: miedź posrebrzana (?), trybowana; wymiary: 15x5 cm;
21. **Plakieta wotywna (6)** – XVIII w., barok; w kształcie prostokąta ze ściętymi narożnikami, przedstawiająca oczy, materiał i technika: srebro (?) trybowane; wymiary: 7x5 cm;
22. **Plakieta wotywna (7)** – XVIII w., barok; w kształcie gorejącego serca z hierogramem IHS i trzema gwoździami u dołu; pod monogramem ryty napis: *Anna Macewska* (?) z nadpisanymi literami *ie* (?) materiał i technika: srebro (?) trybowane; wymiary: 14x12 cm;
23. **Ornat błękitny** – XVIII w., barok; przednia i tylna strona ornatu trójdzielna, kolumny, esowate boki i pasy ornatu wydzielone koronkowymi galonami; dekorowane jednolitym haftem – motywem luźno ułożonych gałązek kwiatów polnych; materiał i technika: jedwab, haft; wymiary: 98x60 cm.

Kujawsko - Pomorski
Wojewódzki Konserwator Zabytków

mgr Sławomir Gawiński